

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

36 ՌՆ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1887

ԹԻԻ 3895

ԱՐԱՄԱՅԻՆ կը հրատարակուի ի Կ. Պոլիս, ամեն շաբաթ օր, եւ ձեռքէ կը ծախուի 40 ՓԱՐՍՅԻ: Բաժանորդագրութեան պայմանք են՝ Կ. Պոլսոյ համար տարեկան կէս եւ վեցամսեայ՝ քառորդ Օսմ. ոսկի. գաւառաց համար 70 դրշ. եւ օտար երկրաց համար 15 Ֆրանք: Բաժանորդագրները զրկելու է առ մատակարարութիւն Սրեւելքի եւ Մասիսի, Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, Նորատունկեան խան:

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ազգային Տեսութիւն. Ընկերական ոգի: Մասնաւորական. Գիրք Երկտասարդաց. (Ա. Մ. Ի.) Հայաստան Ս. Գրոց մէջ (Յ. Մ. ՏՈՒՏՈՒԽԱՆ): Անձուկը Որդեկորոյս մեր. Քերթուած (Կ. ԽՕՍ-ԿԱՆՅ): Անդունդ. Քերթուած (Ս. ԲԻԻԻՏՈՄ, Թարգ. Ս.) Իդտիրէն Երեւան, Ուխտաւորի Տեղագրութիւն. (ՇՈՐԱՅՐ): Վէպ. Հնչոտտանի բարբեր. Սրտակ և Սոսուն, Բընութեան սոխակներ. (Ղ. Պ. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ): Քաղաւած Շաբաթական Լրոց. Արտաքին, Ներքին, Ազգային:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՌԻՐԱՅԹ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈԳԻ

Անհատապէս Հայք կը յաջողին սովորաբար. բայց ի՞նչ է պատճառն որ ընկերական գործերն այնչափ չեն յաջողիր Հայոց մէջ: Նիւթական շահուց ասպարէզին վրայ, ամեն օր կը տեսնենք և կը լսենք թէ անհատապէս հայ վաճառականք բաւական յաջող չեն. բայց առեւտրական, սեղանաւորական եւ արհեստագործական ընկերութիւնք, որք գործառնութեան և շահախոտութեան մեծամեծ միջոցներ են ամեն քաղաքակիրթ ազգաց մէջ, կարծես թէ Հայոց համար չեն: Բարոյական կամ ազգային շահուց ասպարէզին վրայ եւս այսպէս է. եթէ Միացեալ Ընկերութիւններն եւեթ ունինք իրեն օրինակ ընկերական ձեռնարկներու կարելիութեան եւ արդիւնաւորութեան ի մեզ, ո՞րչափ ընկերութիւններ ունեցած ենք որոց անյաջող եղբը վատեցուցիչ է ամեն ընկերական ձեռնարկներու համար: Ակներեւ է թէ ըն-

կերպիս զի նոյն տակաւին շատ խակ, շատ յետեւալ վիճակի մը մէջ է ի մեզ: Ակներեւ է թէ քաղաքակիրթութեան այդ մեծ գործիչն, ընկերային համերաշխութիւնը, մեր մէջ մեծապէս կարօտ է զարգացման: Հետեւապէս, ամեն խորհուրդք, ամեն թելադրութիւնք որք Հայոց մէջ ընկերականութեան ոգին զարգացնելու կը ծառայեն, պէտք է արժանանան մեր մասնաւոր մտադրութեան:

Ժողովրդոց մէջ լաւ սկզբունքներ, օգտաւէտ սովորութիւններ կը մտնեն շատ անգամ խոնարհ սկզբնաւորութեամբ: Յանկարծակի ընդունուած նորութիւնք, թէ և պահ մը յառաջդիմական քայլ մը համարուին, բայց քանի որ խորունկ արմատ չունին, չեն կրնար տեւականութիւն և հետեւապէս ճշմարիտ արդիւնաւորութիւն ունենալ: Քիչեր գիտած են թէ հայ ժողովրդեան մէջ ընկերականութեան ոգին զարգացնելու ո՞րչափ ասպարէզ միջոց մը կրնան լինել Սանուց Ընկերութիւնք, որք մեր թաղային և մասնաւոր վարժարանաց ոմանց մէջ գոյութիւն ունին: Այս մանկական Ընկերութիւնք կը կազմուին փոքրիկ բաժանորդագրութեան մը հիման վրայ, ունին ժողովներ և գումարամեներ, հաշուի տետրակներ և հետեւապէս հաշուակալութիւն, և իրենց բաժանորդագրութեամբ կազմեալ գումարները կը գործածեն ազբաւորը զայոց դպրոցական պէտքերուն նպաստելու, և երբեմն աւելի ընդարձակ մարդասիրական նպատակներու: Հայաստանի սովուն ժամանակ իսկ միթէ չտեսա՞նք Սանուց Ընկերութիւններ որք նպաստներ զրկեցին Հայաստանի մէջ սովատանջ տառապող դեռատի Հայերուն և Հայուհիներուն: Մեզ կը թուի թէ ամեն դպրոցի մէջ այսպիսի Սանուց Ընկերութիւններու հաստատումն և բարեւոք կազմակերպութիւնն իրական միջոց մը կրնան լինել մեր ժողովրդեան մէջ ընկերային ոգւոյն տալաւ զարգացման:

Դպրոցական տարիքի մէջ ընկերութեան մը անգամ լինելու վարժառող տղայն ասպագային մէջ ընկերական գործունէութեան մասնաւոր ընդունակութիւն կ'ունենայ: Դպրոցական տարիքի մէջ իրմէ աւելի կարօտեալ եղբայրներուն օգնելու վարժառող տղան չափահաս տարիքի մէջ իւր նը-

մանեաց նիւթական եւ բարոյական պիտոյից սատարելուն համն առած եւ պէտքն զգացած կը լինի: Նոյն բաները կրնանք ըսել աղջկանց համար ալ: Եթէ դպրոցն ինքնին պատրաստութիւն մ'է աշխարհային կենաց մրցումներուն, դպրոցական ընկերութիւնք պատրաստութիւն են այն ընկերային համերաշխութեան, առանց որոյ չեն կրնար յառաջ տարուիլ մեծ շահեր, նիւթական թէ բարոյական, անհատական թէ հաւաքական: Բաղաքային յառաջդիմութիւն և ազգային յառաջդիմութիւն մեծաւ մասամբ կախում ունին դպրոցական տարիքի մէջ մեր տղայոց ստացած բարոյական կրթութենէն, և այս բարոյական կրթութեան կարեւորագոյն մասն է ընկերային ոգւոյ զարգացումը: Չափահասութեան մէջ իւր ազգային հանրապետականութիւնները ճանչնլ կը սովորի տղայն, երբ մանուկ հասակի մէջ կը վարժուի այդ տեսակ պարտաւորութեանց կատարման: Երկրին օրինաց մեր վրայ դրած պարտաւորութիւնք սովորական են. զանոնք կը կատարենք գրեթէ բռնադատեալ Ազգային շրջանակի մէջ այսպէս չէ. և պէտք է որ մեր տղայք մանկութեան հասակէն վարժուին իրեն պարտաւորութիւն նկատելու իրենցմէ պահանջելի ազգային ծառայութիւնները:

Դպրոցական տղայոց ընկերութիւնք, ամեն վարժարանի մէջ հաստատուելով և զարգանալով, կրնան իրական աջակցութիւն մ'ընծայել Միացեալ Ընկերութեանց գործին, այնպէս որ քիչ տարիէն այդ գործ կարենայ նոր ծաւալում մը ստանալ յօգուտ ազգային յառաջդիմութեան:

Այս գիտութեանց վրայ կը հրաւիրենք դպրոցական Տնօրինութեանց և ընդհանրապէս դաստիարակաց ուղղութիւնն, որք մեծապէս կըրնան նպաստել իրենց խնամոց յանձնեալ մանկանց մէջ ընկերական ոգին գրգռելու, մշակելու, աշխուսացնելու եւ բարձրացնելու:

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՐԲ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ

Ինչ կարեւոր հասակ է երիտասարդութիւնը, երբ պատանին կ'ենէ դպրոցէ յապարհէ շրջակայի, երբ կը հեռանայ ծնողաց եւ խնամատարաց աջէն ի դաշտ կենցաղափարութեան: Ալ երիտասարդն ինչ որ լըսեց ի տուն, պիտի տեսնէ յընկերութեան, որ ինչ ուսում տեսականապէս ի դպրոցի ուսման, պիտի կատարէ գործնական: Երիտասարդի մարմինը զօրացեալ է, այլ եւս հետամուտ կ'ըլլայ նորագոյն եւ թանկագին հաճոյից, միտքը զարգացեալ է, պէտքս ունի պէսպէս պիտոյից: Զոր օրինակ հանդերձի եւ վարմունքի ձեւեր կան երիտասարդութեան պատկան, պէտք է ըստանալ զանոնք եւ վայելել առանց մտաւթեան: Կրօնի եւ բարոյց սկզբունքներ կան, զորս վերածել պարտի ի գործնական, խարդախ՝ կեղծ ամբարիշտ անձինք իրեն կը մերձենան եւ կը մտերմանան, պարտի սոցա վատ ու փնտառներ ազդեցութենէ ազատ մնալ: Ո՞վ պիտի լինի առաջնորդ ուրեմն այս փորձանաւոր երիտասարդութեան:

Երիտասարդութիւնը կը փորձուի ծերունեաց խրատներն խոտել՝ իրրեւ մարդոց որոց արիւն պաղած՝ սառած է, երիտասարդութիւնը կը հաւանի վարժապետաց վարդապետաց եւ ծնողաց խորհուրդներն անգոսնել իրրեւ հին գլխոյ կարծիքներ՝ կամ չհաղորտական կեղծիքներ: Երիտասարդութիւնն իր անփորձութեամբ եւ հրապարտութեամբ ենթակայ է անկանխ յորդապիւն չարութեան եւ մոլութեան, առ որս հրապարտողներ խիստ շատ կան, եւ այնքան բազմազան եւ ճարտարահար, զորս փորձառու ծերունիք չը գիտեն որ զգուշացնեն գոնէ: Ո՞վ պիտի առաջնորդէ, կ'ըսեմ, յայտնամենայն երիտասարդութեան: Աստուած անշուշտ, որոյ խնամոց կը յանձնեն ծնողք իրենց վաւակունս եւ խնամակալք իրենց սաներն:

Այլ Աստուած թէ եւ կը խնամէ այլ եւ կը խրատէ իւր բանին — Ս. Աւետարանաւ, զոր, աւա՛ղ, ողբալի է տեսնել թէ ընչեր կան հայ երիտասարդաց մէջ որ կը կարգան, կան ալ որ կարծեն թէ ուրիշ գրքեր եւ լրագիրք քան Ս. Աւետարանն օգտակար են իրենց եւ հաճոյական: Այլ հաճոյական են սոցա մանաւանդ վէպեր, ուր կան շատ դեր երեւակայութեան, եւ ուր կան խաղեր սիրահարութեան: Այլ նոյն խիտ այսպիսի գրքեր, որոց թարգմանութիւնը շատ ու շատ եղան մեր մատենադարաններ մէջ, են թոյն երիտասարդաց սրտի մտաց հրապուրանք քաղցրացեալ, նման պէսպէս ըմպելաց, եւ այն դեղախառն, որոն անուշութիւն սոսկ են ի գրգռարեցութեան յօգուտ վաճառողին եւ ի փնտ յաճախողին: Մեր հայ լրագրւոց մէջ ալ երիտասարդն արդեօք ինչ կըրնայ գտնել լինիլ իրեն խրատ եւ առաջնորդ: Քաղաքական եւ ազգային դէպքեր ինչ յարաբերութիւն ունին երիտասարդաց գործերուն: Գլորացական խնդիրներ եւ պատահական վէճեր ինչ շինութիւն կրնան տալ երիտասարդին: Ապաքէն գիտեն լըրագիրք թէ առանց «թերթօնի», առանց «շաբէթի» ի, եւ «Բօհաֆէյէ» կտորներու,

չեն արժանանար ընդունելութեան այսպիսեաց:

Հասկա, դարձեալ կուգանք հոն, թէ դեռահասից գրքերն են մեծաւ մասամբ վէպեր, որոց շատերն, պարտիմ կրկնել, թէ ի սրտի երիտասարդաց կը բանան վերքեր: Վիպաց ընտրելագոյններն անգամ, զոր օրինակ Տեւեմաք, միմիայն փոքր մասամբ իւր կրնան երիտասարդութեան խըրատ լինիլ: Մեծ մասն ըսենք Տեւեմաքայ, եւ շատ տեսակ վէպերու են արտառոց գաղափարներու ծեծեքանք, որք եթէ երբէք ուրիշ փնտ չը բերեն ընթերցողաց, գէթ կ'ընեն ժամավատին եւ Բեթեհաի սիրահարներ, որոյ համար վէպեր դասուեր են ի շարս թեթեւ գրականութեան: Այսքան ճիշդ թեթեւ թերթերու հետ եւ գրքերու ազդեցութեամբ՝ չէ զարմանք որ ունինք խել մը թեթեւամիտ երիտասարդ մտքեր, (թէեւ հասակին լինի ծերացեալ):

Չունինք, պիտի ըսեմ ուրեմն, երիտասարդաց պատկան գրքեր: Յօդուածագիրն դեռ չէ հետի օրերէ երբ իրեն համար կը խնդրէր առաջնորդ երիտասարդական կենաց, հազիւ հազ գտաւ քանի մը անուն իցուցակս գրոց եւ գրատանց մէջ գրքեր, եւ ինչեք — «Յուլիանի Մեթիստէ», «Կէն Քրիշթիան», «Արուստ Երկայնակեցութեան», «Յովսէփ Գեղեցիկ», գրքեր որք այսօր ո՛չ դիւրաւ կը գտնուին եւ ոչ մտադիւր կրնան յանձնարարիլ: Այլ լաւագոյններն են ասոնք, քան ասոնց նիւթերն առաւել երիտասարդութեան մօտ: Զանի մը բաներ ալ կարգաց յօդուածագիրն, որք թունաւորեցին զինք: Եւ դեռ այսօր կը վարանի քանի մը գրոց անուն տալ երիտասարդաց իրրեւ իրենց պատկան եւ օգտակար գրքեր: Ընթերցողք, եթէ կ'իշխեն թող հրատարակել հաճին ցանկ մը երիտասարդական գրոց, թող փորձեն եւ պիտի համոզուին թէ հայերէն չիք բաւական ընթերցարան երիտասարդաց:

Ապաքէն մեծ բաց մը կայ Հայ գրականութեան մէջ: Կան տղոց համար դպրոցական դասագրքեր, կան, ըսինք, եւ չափահասից պատկան գրքեր, այլ զոյգն ինչ կամ ոչինչ կայ երիտասարդաց առաջնորդութեան: Որպէս թէ կայ Պոլիս եւ դիմացն, այլ միջեւ կանուրջը չը կան, եղած նաւակներն ալ ճեղքուած են եւ սակաւաթիւ, ո՞վ պիտի յանդգնի պոքօք կամ լըղալով դիմաց անցնիլ: Շատ առաւել յանդգնութիւն կայ, գէթ յաւակնութիւն թողուլ որ երիտասարդութիւն մեր ներկայ գրեւորք կամ առանց գրքի թողուի անցնիլ երիտասարդութեան բուն հոսանաց միջին ի պատանութենէ յայրութիւն: Կարեւոր պէտք մը ընդ կ'ենէ ուրեմն «Հայ երիտասարդաց Տղապարտական Միութիւն» ի մայրաքաղաքի, որոյ կեդրոնն է եղեր Իւսկիւտար, որ կ'ենէ կամուրջ մը ձգել: Այն է Հայ երիտասարդութեան կարեւոր գրքեր պատրաստել եւ հրատարակել: Կարեւոր գործ, յիշաւի, եւ քաջալեւութեան արժանի միութիւն, որ եթէ խրատուսի, յուսալի լինէ թէ մեծ միջոցն տայ հրատարակութեան երիտասարդական գրոց, որպէս երբեմն ըրաւ նկատմամբ դասագրքերու ընկերութիւնն Պէշիկթաշու:

Այս «Հայ երիտ. Տղապար. Միութիւն» արդէն ի լոյս բերեր է իւր գործոց երախայրին, որ է «Նամականի առ երիտասարդաց», որոյ Բ. մասն ալ կը պատրաստուի եղեր տղապարտութեան եւ ուղղեալ է առ օրիորդս, որպէս եւ Գ. մասն առ դեռատի ամուսնացեալս: Եւ են գործ «Տիմո-

թեայ Դիդրոմ» ամերիկացւոյն, որ իւր ժողովրդական անձ՝ ժողովրդական փորձառութեամբ կը գրէ առ դեռահաս աշխարհականս: Հրատարակեալ մասն ունի յառաջաբան մը, կարի արժանի մտադիր ընթերցման տմենիցն այն՝ որ կոչուին ունին առաջնորդելոյ, որպիսիք են ծնողք, վարժապետք, վարդապետք եւ նմանիք: Որքաքաջ պիտի համոզուին թէ քանի՜ հարկաւոր է նամականին աւանդել ի ձեռս սանուց իւրեանց, որք անտի պիտի ուսանին թէ ինչ ոգւով եւ ինչպիսի սկզբամբք երիտասարդ մը պէտք է գործի ձեռք գործնէ եւ մտնէ ընկերային կեանքի մէջ: Թէ երբ եւ ինչ սկզբամբք ամուսին մ'ընտրէ. թէ մարդափարութեան ինչպիսի կանոնաց միտ դրնէ. թէ սրպիսի փնտստկար ունակութենէ զգուշանայ. թէ ինչպէս դիմակալէ ընկերային վիճակի զանազան գծաւորութեանց. թէ ինչպէս նայի իւր մարմնոյն, ինչպէս իւր հոգւոյն, եւ թէ իւր ընկերային յարաբերութիւնք ինչպիսի պարտականութիւններ կը դնեն իւր վերայ: Այս եւ նոյնապէս նիւթոց վրայ հաճելի եւ քիչ մ'ալ ամերիկեան ոճով կը խօսի հեղինակն այս նամակներով, որոց պատմական մասունք ամենք լուսաբանեալ են՝ ծանօթութեամբ թարգմանչին: Գիրքն, որ 132 էրեսէ կը բաղկանայ, կազմեալ է աղուորիկ նոր ձեւով, եւ մինչ խիտ նիւթական ամէն մասամբ դեռահաս ճաշակի յարմար: Մանուցեալ զինն է քառօրէ մէճիտ, որով գնողներէն ո՛չ քաջապաշտ ատեններն խիտ պիտի յամառի առնուլ:

Մանաւանդ թէ իւր սկզբնաւորութիւն ինչ պիտանի գործի մը, արժանի է որ «Հայ երիտ. Տղապար. Միութիւն» ը քաջալերուի ինչ կերպերով որ կարէ լինիլ, որպէս յաջողի միւս մասերն ալ վայելել ի մօտոյ եւ շատ ուրիշներ յետոյ: Եթէ մէն մի չափահաս առնու այս գիրքն եւ ընծայէ դեռահասից, կ'ընէ կարեւոր նպաստ մը ընթերցողին, երիտասարդաց, որք կազմեն ազգիս եւ ժողովրդեան գործունեայ մասն, եւ են նորա յոյսն եւ ապագայ կեանքն: Ապա ուղղել զերիտասարդս եւ զարգացունել ի բարին, կը բերէ կարեւոր ուղղութիւն ազգային եւ բարեբաստութիւն, որոյ ծառայութիւն մ'ընելու անձկանք Մաթի ընթերցողաց կը մատուցանէ ներկայս:

Զմիւռեա

Ա. Մ. Ի.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ Ս. ԳՐՈՑ ՄԷՋ

Ս. Գրոց երրայական բնագրի մէջ յիշուած չէ Հայաստան անունը, բայց այս բանը չը ցուցներ, որ երրայեցիներ չէին ճանչեր Հայաստանն: Աբաբա, Միւնի եւ Թորգոմ անունները գործածելով, բացորոշ է, որ այս երկիրը կը հասկնային անոնք: Թորգոմ անունն ամենէն աւելի ընդարձակ նշանակութիւն ունի, ու բոլոր այս երկիրն հասկնելու համար Թորգոմ անունը կը գործածէ եզեկիլէ: Արարատ ու Միւնի մասնաւոր գաւառներ կ'աւանդուին:

Այն թեթեւ տեղեկութիւնները, զորս ունէին երրայեցիներն, Հայաստանի մասին, Փիւնիկեցիներէն առեր են, եւ ինքնին աչքի կը զարնուի, որ երթալով աւելի ծանօթացեր են անոնք Հայոց երկրի հետ, այսպէս. — Երբ Բաբելոնի վերաբերութիւնով մարգարէութիւններ կ'ընէ Եսային, զորքերու վրայ կը խօսի, որք «Լեւներէն» (Ճ.Գ.

4) կուգան, կ'ընէ, մինչդեռ նրեմիան նոյն նիւթի վրայ խօսելով կ'որոշէ « լեռներէն » բառն, եւ Արարատ ու Միննի (ՄԱ. 27) անունները կը գործածէ: Եղեկիէլ, որ աւելի լաւ ծանօթութիւն ունեցեր է այս երկրի մասին, Թորգոմա կը կոչէ զայն, ու բնիկներն ալ այնպէս կը ճանչեն արդէն զայն:

ԱՐԱՐԱՏ իբր այն տեղը նշանակուած է Ս. Գրոց մէջ, որ հիւրընկալեց (Մենդ. Ը. 4) Նոյի տապանն ու մարդկային սեռի երկրորդ օրրանն եղաւ: Արարատի մէջ փախան Սէ-նէքէրի մի որդիքն (Նաայի 1. 38) եւ Արա-րատն է, որ Բաբելոնը կ'ործանելու կը կան-չուի Միննիի եւ Աքքադոսի հետ (Երեմիա ՄԱ. 27):

Միննի անունը վերի համարի մէջ միայն յիշուած է, ու հաւանորէն Միննիա (Մա-նազկէրա) գաւառը կ'անուանէ, որ Եփ-րատի Մարաս-Սա ճիւղի վերին հովտի մէջ կ'ընայ: Արմէնի անունն արմատը կը պարունակէ Միննին, որովհետեւ ընդհան-րապէս ընդունուած է, որ Արմենիա Հար-Միննի բառի անանցն է, ու « Միննիի լեռ-ներ » ըսել է: Նշանակութեան արժանի է եւ այն, որ Քսենոփոն կը պնդէ թէ Հա-յաստանի այն կողմն, ուրկէ անցաւ ինքը, չատ լաւ կը համաձայնի Միննիի ցուցուցած տեղոյ հետ:

ԹՈՐԳՈՄԱ, եգեկիէլի երկու համարնե-րու մէջ կը յիշուի, եւ այս համարներ այն գաղափարը կուտան, որք պարզապէս Հա-յաստան կը նշանակեն: Ի՛նչ. 14-ի մէջ Հա-յաստանի Տիւրոսի հետ րրած « ձիւրու », ձիւրորներու եւ ջուրներու ու առուների մոտ կը խօսի Եղեկիէլ, ու Մոսորի եւ Թո-րէլի հետ կը յիշուի Թորգոմա տունը: ԼԸ. 6-ի մէջ իբր « հիւսիսի ծայրերէն » կը նկա-րագրուի այն ու Գոմերի հետ կը յիշուի: Թորգոմա, Աքքադոս ու Րիփաթ (Մենդ. Ժ. 5, Ա. Մնաց. Ա. 6) Գոմերի աղաք-ներն են:

Սեւ ծովէն մինչեւ Կասպից ծով, ու Կով-կասէն մինչեւ Տորոսը կը տարածուի Հա-յաստան, եւ Եփրատն երկու մասի կը բաժ-նէ զայն, — Մէթ-Հայտ՝ արեւելակողմը, եւ Փոթ-Հայտ՝ արեւմտակողմը: Աղամի գրախ. տըն է Հայաստան, Նոյի ապաստան, մարդ-կութեան օրորան ու Հայոց հայրենիք:

Թարգմ. Անգլիկէնէ
Յ. Մ. ՏՈՒՏՈՒԽԱՆ

ԱՆՁՈՒԿԸ ՈՐԴԵՎՈՐՈՅՍ ՍՈՐ

Դեռ չը լսած նորազարթոյց
Այգուն քաղցրիկ միմունջներ,
Կը լռէի քաղցրազգրոյց
Եւ փափուկ լեզուին ձիւրը.
Եւ աչկունքս այն ինչ բացած՝
Դեռ չ'ողջունած շողն արիւնջն,
Կը տեսնէի այն լուսազեհաց
Ճակատն՝ երկինքն իմ անհուն,
Որ աստղերու, շողի փոխան՝
Ի՛նչ յոյսեր կը ցայտէին,
Ջր ընթեռնուել կրնան միայն
Մօր մ'աչքերը կաթողին:
Եւ նայուածքին մէջ սիրարկու
Էր արեւներն իմ անհուն,
Տկար, թոթով մի խօսքն աղու
Յուզէր թեւերն իմ հոգւոյն.
Եւ ընդզերկած զայն յիմ սրբախ՝

Կոկոն-չուրթերն վարդաթոյր
Համարյոնեցողս կը ծածկէի.
— Ո՛ր մայրական ջնջմ համարոյր... —
Շըրթունքներու նա կը գըգուէր
Մատներով փափկիկ քնքուշ,
Եւ մազերուս հետ կը սիրէր
Ընել խաղեր անըզգոյշ:
Ո՛հ, յայնժամ միտքն իմ հրճուագին՝
Յանձանօթ մի հորիզոն
Կը թռչէր եւ ճակատագրին
Ժըպիտներն կը գտնէր հոն.
Եւ զանձն իմ ետ կը կարծէի
Երջանկագոյնն ի կանայս,

Այլ, ախո՛ս, անբաղդ մօր մի
Վաղանցուկ երա՛զն էր այս...
Վա՛րդ մ'էր որ տըժգունեցաւ,
Թոշեցա՛ւ լանջիւ վրան.
Թռչի՛ր մ'էր այն, որ թեւ առաւ,
Լեց բոյնն սիրական:
Պատկերն այն, այնքան անոյշ,
Այն աչերն, ո՛հ, այն շըրթունք
Դեռ կը խօսի՛ն տըխուր հոգւոյս
Եւ աչքէս խընէն արցունք:
Մերթ միայնակ լուռ գիշերով
Կը լըսեմ ձայն մի սիրուն
Կ'ստանում եւ նայիմ անձկով
Օրրանն... գըտնեմ զայն թափո՛ւր...
— Ո՛հ, այժմ, հոգւոյս հատո՛ր անգին,
Փոխան աչացս՝ որ անքուն
Դիշերն ի բուն կը հըսկէին
Կը նընջէի մինչդեռ դուն,
Աւա՛ղ, լուսին մեղամաղճոտ
Կը հըսկէ շիրմիդ վրան,
Ուր փաթըլան արցունքներ մօրդ՝
Յօղերուն հետ գիշերուան,
Եւ փոխան քաղցր օրօրներուս
Նոճիներ կը ոստափեն.
Ո՛հ, գերեզմանն, այդ փոսն անոյս՝
Շա՛տ ցուրտ է մօր մի գըրկէն:
Եղո՛ւկ, այսպէս է՞ր անհամբեր
Թըռար ծաղկանց վըրայէն.
Թէ վաղանցուկ են այս վարդեր,
Թէ ամէն ինչ հոս փուշ են,
Եւ թէ շիրմը՛ն՝ անպըզտոր
Նորոգ կեանքի մը դուռն է՝
Հո՛ղ՝ ծաղկանց մէջ, հոգւոյս հատոր,
Թշուառ մօրդը ընդատէ՛...
Գահերէ Կ. ԽՈՍԹԱՆՅ

ԱՆԴՈՒՆԴ

Ժամն յոր լաւ եւս զանձն իմ համայն
Գրաւեալ ունիս դու, է՛ ժամն այն
Յոր կամ հիւսքանշ, անգոր նըկուն
Ընդ զօրութեամբ քո աչերուն:

Իջանեմ ծունր, սրտիդ վերայ
Յեռում ճակատս ուր բոց եռայ,
Եւ քո ակնարկ, որպէս անձրեւ,
Ըզպարզութիւն հեղու գինեւ:

Ձի գուշակեմ ես քո ակնարկ
Որ շուրջ պատէ զանձնս համակ,
Ձգամ զի այն յածի գինեւ
Ձեւդ ազդումն ինչ նուրբ եւ թեթեւ:

Կամի՛ն գիտեալ երազս երբէք,
Ո՛չ գիտեմ զայն, խոյս ետ տիեզերք...
Երբ զիս կոչես՝ յառնեմ իսկոյն
Համբ, շըլացեալ եւ մօլորուն:

Եւ ընդ երկար, հոգիս ի վիշտ,

Ատեալ ըզտիւ, երազեմ միշտ
Չանոյշ գիշերն փափուկ կրծոյդ
Յոր սուգէի սիրոյ յանդունդ:

(ՍԻՆԼԼԻ ԲՐԻԻՏՈՄ)

Թարգմ. Ս.
Չմիւռին

ԻԳՏԻՐԵՆ ԵՐԵՒԱՆ

(ՈՒՆՏԱՒՈՐԻ ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ)

Ե.

Բէ-բախտ՝ Յովհաննէս պատմաբան. Կա-թողիկոսի գիւղը՝ կը գտնուի Վաղարշապա-տի հիւսիսային արեւմտեան կողմն իբր ե-րեք ժամ հեռու Արագած սարին ստորոտն, ունի 120 տուն հայ բնակիչ եւ մի եկեղեցի Ս. Յովհաննէս անուամբ՝ շինուած վերոյիշ-եալ Կաթողիկոսէն: Վարժարան միայն ձը-մեռն ունի եւ կ'ուսանին երեսուն տղայ մի ուսուցչի քով: Սոյն գիւղ ունի պատուա-կան օդ եւ առատ ջուր, ընտիր արտեր, պարտէզներ, այգիներ եւ սեխաստաններ: Սորա վերի կողմը Արագածի կողքն է շի-նուած Կաթողիկոսական ամարանոցը, շըր-ջապատեալ պարտէզներով, որոց մէջ կան գոյնզգոյն ծաղիկներ, պտուղներ եւ բան-ջարեղէնք: Սորա մարմարինեայ ճակատա-գիրն է « Հայրապետ ամենայն Հայոց Տ. Տ. Գէորգ Դ. Կաթողիկոս Կ. Պոլսեցի, շինեաց զայս հայրապետական ամարանոց ի Բաբա-կան, յամի Տեառն 1874-ՌՅԻԳ. Եւ Բաբա-կանի մօտն է Օշական գիւղ, ուր է Ս. Մես-րոպ Թարգմանչի եւ Վահան Ամատունեոյ գերեզմաններն: Աշտարակ գիւղ՝ որ է Ներ-սէս Ե. ի ծննդավայրը. Մուղի գիւղ՝ ուր է Ս. Գէորգայ վանքը. Յովհաննէս վանք՝ համանուն գիւղին մէջ, ուր էր Քրիստոսի բեւեռները. Սաղմոսավանք եւ Աղբ գիւղի վանք, որոյ շէնքը կ'երեւի ամարանոցէն, բայց ափսո՛ս որ երկար տարիներէ ի վեր քահանայ մ'ալ չ'ունի, որով անխնամ կը մնան յիսուն տնւոր հայ գիւղականք:

Ս. Գալստէի վանք. կը գտնուի Վաղար-շապատի հարաւային կողմն իբր տասը վայր-կեան հեռի, զոր շինեցին Ս. Գրիգոր Լու-սաւորիչ եւ Տրդատ Թագաւոր 301 ին. շէն-քըն է բարակերտ կոխածոյ, միջին սեղա-նին տակն է Ս. Կուսին գերեզմանն, ուր այցելելով երկիւղածութեամբ համբուրեցի իւր շիրմը: Սորա բակի մէջ կայ Շամսիեցի Յակոբ Կաթողիկոսի, Ղազար Կաթողիկո-սի, Մատթէոս Ա. Կ. Պոլսեցի Կաթողիկոսի, կնէաղ Սողոմոն Յովսէփ Մելիքեանցի, Դա-ւիթ Կաթողիկոսի, Բարսեղ եպ. Աշտարա-կեցւոյ, Արղւթեան Տ. Յովսէփ Կաթողի-կոսի, Թովմաս Յովսէփեան, Անտիոք պրօ-կուրորին, Երեւանցի Սիմէոն Կաթողիկոսի եւ այլոց բաղմոց գերեզմանք, որոց թը-ւականք եւս օրինակեցի: Սոյն վանք ունի վանահայր որ է Տ. Կարապետ եպ. Տէր-Գալստեան, հոգեր եւ կառուածքներ որոց-մով կ'ապրի: Սորա միջի մասունքներն են Ս. Թաղէոս առաքելոյն ճկոյթն, Գայիանէ Ս. Կուսին մասունքն եւ Քրիստոսի գե-ղարդը:

Շողախ Ս. Աստուածաձէն վանք. կը գըտ-նուի Վաղարշապատի հիւսիսային արեւել-եան կողմ՝ Երեւանայ ճանապարհին վրայ, իբր տասը վայրկեան հեռու Հնձանի տեղ-ւոյն վրայ, ուր էր Ս. Կուսանաց օթեւանն: Հոս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ իւր տեսիլքին

մէջ երեք լուսեղէն խարսխաց իջումը տեսնելով շինեց Տրդատայ օգնութեամբ մատուցելու կողմէն Շողակաթ Ս. Աստուածածինը : Ասոր վանահայրն է Տ. Խոսրով Վ. Բիղդակեանց Ախլալաբցի, որ կը կոտորէր վանքը Ս. Էջմիածնէն յատկացեալ արտօրէից եկամուտներով եւ ուխտաւորաց հասոյթով : Այս վանուց մէջն է Աթանազիոսայ եպիսկոպոսի եւ Ս. Կարապետի մատուցած հարաւային մատուցած մէջ, որպէս եւ մի անծանօթ կոյս : Հոս կայ մի Աւետարան որ կը կրէ Փրկչական ՌՁԺ, իսկ հայոց ՌՃԾԹ թիւերը : Շողակաթի վանուց բով կայ մի այլ ուխտատեղի, որոյ փլատակաց վրայ խաչեր կ'երեւին : ասոր համար կը պատմեն թէ իբր տասը տարի առաջ այժմայ Սինդի տնդամ Մամբէ եպիսկոպոսի եղբայրը շէնք շինել սկսեց է ճղնել, բայց աւաղակը գալով քայքայեց եւ, նա ալ իւր նպատակէն ետ է կեցեր եւ այժմ կը բնակի ի Վաղարշատ : Շողակաթի վանուց մէջ են Արրահամ Արեւացի եւ Նահապետ Առհայեցի Կաթողիկոսաց շիրիմը :

Ս. Հռիփփէն Ժնէ : Կը գտնուի Վաղարշատի հիւսիսային արեւելեան կողմն իբր մի քառորդ ժամ հեռու Երեւանայ պողոտային առջեւ, Ս. Հռիփփիմեայ կուսի գերեզմանին վրայ շինուած ձեռամբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, կոմածոյ քարերով եւ սրբուն գիրքով, հայոց 301 թուին : Սրբուհայն մատուցը սեղանին բնմին տակն է, մատուռի մը մէջ ամփոփուած, որոյ մուտքը կը բացուի սեղանին հիւսիսային կողմէն եւ երեք աստիճան վար կ'իջեցուի : Սոյն վանքը կրկին անգամ նորոգած են Կոմիտաս եւ Փիլիսոպոս Կաթողիկոսներ, որոց վերջնոյն դամբանն հոն է : Պապական Մեքլիսեղեկ Կաթողիկոսի օրով եկած են սրբուհայն մատուցը գործադրու : բռնուած են վանականներէն : Հոս է Ս. Հռիփփիմէի ճկոյթ մատի, Աթանազիոսայ հայրապետի աջոյն եւ Ս. Գէորգայ մատուցները : Վանքն ունի այգի, պարտէզ, արտօրայ եւ լաւ անցեալ մը : Ս. Ժմ վանահայրն է Արթ. Տ. Ստեփան Վ. Իսկէնտէրեան : Սոյն վանքին իբր մի քառորդ ժամ հեռու է առասպարին վրայ Ներսէս Գ. Շինող Կաթողիկոսի կառուցած Հանգուցեալ կամ Ս. Գրիգոր անուն վանքին աւերակներն, յորում տեսնուեցան Տրդատ եւ ժողովուրդը Լուսաւորչի հետ, խոր վիրապէն ելից վերադարձին : Կ'աւանդեն թէ հոս ամփոփուած է Մամիկոնեան Գրիգոր իշխանի Թորգանէն բերած Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Անակայ սրբոյն ոսկերոտիքը : Վաղարշատային ց'Երեւան գնացինք սոյն գլուծով 19 վերատէն, որոյ վրայ կը խօսինք մանրամասնաբար :

Զ.

Նախնայց Արարատ նահանգի Կոտայք գաւառի գլխաւոր քաղաքն է Երեւան, որ շինուած է Երասխայ օժանդակ անհղաձայն խոխոջու եւ քարերու հետ կոռուող Հրազդան կամ Զէնկի գետոյն վրայ գաղտի մը մէջ, որոյ երկարութիւնը կը լինի իբր ութ վերսթ իսկ լայնութիւնը չորս : Սորա չորս կողմը պատած է լեռներով, բլուրներով եւ պարտէզներով, ուստի գերծ չէ երկրաշարժէ, որոցմէ 1670 թ. երկրաշարժն անուանի է յոր ատեն մեռան իբր ութ հազար հոգի : Երեւան որուն տաճիկը Բէվան կ'ըսեն, այն քաղաքն է, որուն համար կ'աւանդեն թէ Նոյ նահապետ տապանէն դուրս ելնելուն առաջին անգամ այն տեղը տես-

նելուն Մասիսի գագաթէն կոչած է տեղն Երեւան — Երեւոց :

Կը գտնուի ըստ Բարիգու միջօրէին հիւսիսային լայնութեան 40, իսկ երկարութեան 44⁰ աստիճանաց ներքեւ : Ըստ որում ունի կլիմայ մը կարի չոգ, որոյ տաքութիւնը Ռէոմլերի ջերմաչափով մինչ 45⁰ աստիճան կը լինի, յոր ատեն օդո փոխութեան կ'ենեն ժողովուրդը ի Մաղկաձոր — Տէրէ-Զիշկի :

Սորա տօթն աւելի զգալի կ'ընէ ջրոց նուազութիւնն եւ անպիտանութիւնն, այնպէս որ առ հասարակ ժողովուրդը Հրազդան գետոյն ջրով կը բաւականանան, որուն եզերքը լի են ջրաղացներով եւ այլ մեքենայիք, որոնք կ'աղան ցորեն, կը մանրեն բրինձ, Երեւան քաղաք մինչ 1604 թ. ւաղարը կը գտնուէր Օսմանցոց ձեռք, իսկ անկից յետոյ Շահապոյաս Ա. ի պատերազմով անցաւ պարսից ձեռք եւ մնաց մինչ 1827 թ. ուսկանն : Այս ժամանակու ան պարսկական շէնքերէն ցարդ կը մնայ բերդն : Հրազդանի բարձունքին վրայ շինուած Ֆահրատ փաշայէն եւ Հասան Խանի երկայրկանի պալատն, որ զարդարուած է արեւելեան ճաշակ ունեցող գոյնզգոյն ծաղիք, հայելոք, պարսիկ թաղաւորաց պատկերք եւ մարմարոնեայ աւազաններով, ու կը գտնուի քառակուսի կոմածոյ քարաշէն կամուրջին վերի զին : Ոստիկանաց հսկողութեան տակ, կան նաեւ աստ անդ ի ճանապարհին պարսկական բուրգեր, որք հետզհետէ ամայանալու վրայ են : Երեւան քաղաքն 1827 թ. ուսկանէն ի վեր է որ կը գտնուի Ռուս պետութեան ձեռք եւ կառավարուի նահանգապետութեամբ (կուպէնտար) որ է ընդ իշխանութեամբ Տրիսիսի Նամէսիկին : Երեւան այժմ ունի 3,040 տուն բնակիչ, որոց 1,520 տունն հայ, 1,400 ը պարսիկ, 100 ը ռուս եւ մալական, իսկ 20 տունն հրեայ են, բաժնուած Զորագեղ, Խանլը-Պաղ (Արիւնտ-Այգի), Կոնդ, Եէհր, Եէնթաղ, Գաղթականաց թաղ եւ Տէմիր-Պուլախ (Երկաթ-Աղբիւր) անուն եօթ թաղերու մէջ : Եէհր թաղն է նախկին քաղաքատեղն, յորմէ հետզհետէ ընդարձակուած են : Երեւանայ հայոց մեծագոյն մասը գաղթած են Պարսկաստանէն, Տաճկաստանէն, որոցմէ զատ կան նաեւ պանդուխտ հայեր Վանցի, Մոսկոյի, Պայազիացի, Մշեցի, Պուլախցի, որոնք թողլով իրենց տուն տեղ, եկած են ծառայութիւն կ'ընեն իրենց նիւթական վիճակ բարեօրեւելու համար, որք երբեմն Կ. Պոլիս կ'երթային զեղբերելու, երբ հոն աւելի գործ կար : Երեւանայ բնակչաց տուները շինուած են ունի քարով կ'ընով, իսկ ոմանք աղիւսով եւ են միայնակ զարդարեալ ընդարձակ պարտէզներով :

Երեւանայ հայերն ունին չորս եկեղեցի Ս. Սարգիս, Պողոս Պետրոս, Կաթողիկէ եւ Ս. Յովնանէս անուամբ, մի հատ ալ կայ ի Խանլը-Պաղ թաղ, տակաւին չէ աւարտած շինութիւնն : Հոս է նաեւ Անանիա առաքելոյն վանքը, զոր տեղացիք Ս. Զորաւոր եկեղեցի կ'անուանեն : Ս. Սարգիս մէջ է Առաջնորդարանն, ուստի կը սեպուի տեղոյն մայր եկեղեցին : Այս եկեղեցին նոր շինուած է ճաշակաւոր միջակ մեծութեամբ : Հին եկեղեցին կը մնայ միւս կողմն աւերակ առանց թուականի եւ արձանագրութեան : Սորա մէջն է Առաջնորդական ընտիր պարտէզն եւ հոգեւոր վարժարանը՝ դասարանական դրութեամբ շինուած եւ համանուն սրբոյն բխմամբ մատուցը :

Պողոս Պետրոս եկեղեցին տեղափոխ եւ կեղեցեաց ամենահարուստն է : շինուած է Սիմէոն Կաթողիկոսի օրով, Տաճարի թիւն է 1831, իսկ ճակատագրին ՌՄԻԷ :

Կաթողիկէն է այն եկեղեցին յորում տեսնոք (1629) նստան Էջմիածնայ Կաթողիկոսը : սորա ճակատի թիւն է ՌՃԻԷ, իսկ գերեզմանատան ամենահին թիւերն ՌՄԻԷ, 1839 եւ 1844 : Հոս կայ Հռիփփիմեայ կուսանաց մատուցը :

Ս. Յովնանէս եկեղեցին ունի միջին սիւնին վրայ ՌԼ թիւ մը եւ Ս. Յակոբ Մծբնայ հայրապետի մատուցը, ասոր մօտն է անուանի Ծիծեռնակ բերդը :

Անանիա Առաքելոյն վանքին մէջն է սրբոյն գերեզմանը, մատուռի մը մէջ որոյ դուռը բացուած է եկեղեցոյն մէջէն : այցելելով սոյն սուրբ շիրիմը ջերմեանդ օրէն մոմ մը վառեցի վրան : Սոյն եկեղեցոյ ճակատը կայ երկու արձանագրութիւն, որք կը կրեն 1242 եւ ՌՃԻ թիւերն, իսկ ներսի սիւնը 231, եւ արեւելեան պատին զարդին ՌՃԻԷ թիւերը : Սոյն եկեղեցի ամենահինը կը կարծուի, որ ունի իւր մէջ Պանդալէոն բժշկի մատուցը : Այս բոլոր եկեղեցիք ունին իրենց ծխական վարժարանք, որոնք կը կառավարուին Առաջնորդ Գեր. Սուքիաս Եպիսկ. Պարզեանցի հսկողութեամբ : Կան նաեւ հայոց չորս հատ մատուոր վարժարան եւ երկու իգական վարժարան : Այս վարժարանաց մէջ կը յաճախեն մօտ հազար ուսանող երկու սեռէ, որոց կը դասախօսեն Գէորգեան եւ Ներսէսեան ձեռնարանաց ընթացաւարտ կամ ոչ-ընթացաւարտ սաներն ո' եւ է հոգաբարձուի մը կամ աղայի մը պաշտպանութեան տակ : Ասոնք բոլորն ալ ձեռնհաս մարմնէ մը վաւերացեալ ուսուցչական վկայագիր չ'ունին, այլ ունին միայն վարժարանական վկայագիր, որոցմէ բիշերն արժանաւոր են եւ կ'նստան զօհացուցիչ ամսականներ, իսկ շատերն անյարմար : Տարօրինակ է տեսնել Երեւան ո' եւ է կրթարանի ընթացքն աւարտող պարսկացի դասարկ չիլին, որոնք ոչ նուազ գաղափար կ'ընծայեն այցելուին եւ հետաքրքրին Երեւանայ կրթական գործի մասին :

Պարսիկը ունին չորս աղջկարան, որոցմէ մայր մզկիթի շէնքն անուանի է : ասոնք գուրկ են կանոնաւոր վարժարաններէ, կը բաւակ սնանան իրենց Խօճայից մզկիթի խոնաւ խուցերուն մէջ աւանդած դասերով :

Ռուսը ունին մի փառաւոր եկեղեցի 1853 թ. շինուած, որոյ մուկեանդ ժամկոյնը զլացաւ մեղ եկեղեցոյ անունն իսկ հաղորդելէ եւ երկու վաժարանք Կիւսալիէ եւ Սիմիոնարին անուամբ, յորս հայեր ալ շատ կը յաճախեն, որոց դասաւանդութիւնը բուրովին ռուս լեզուաւ են, բացի կրօնքէն : սակայն այժմ սորա աւանդումն իսպառ գաղարած է վերջին հանրածանօթ միջադէպին համար, որ տեղի ունեցաւ Տէրութեանէն եւ մերժուեցաւ Ամեն : Կաթողիկոսէն, ու ուսուցիչը հրաժարած :

Հրեայք տարտամ վիճակի մէջ են : Քրիստոսի գալտեան տակաւին սպասելուն պէս, կ'սպասեն նաեւ ունենալու աղօթատեղի եւ կրթարան :

Երեւան կայ չուկայ մը վեց հարիւր կըրպակներէ բաղկացեալ, որոց միջի օրական մանրավաճառութիւնը պարսից ձեռքն է : հնամաճութիւնն՝ հրէից, սպասաւորութիւնը՝ ռուսաց, իսկ վաճառականութիւնն եւ առեւտրականութիւնն հայոց ձեռք, որպէս եւ այգեգործութիւնն ու կառավար-

բախան պաշտօնէութիւնը : Տեղւոյս վաճառելի ապրանքները կը բերուին Նիժնի-Նով-կորոտէն , Տիբիսէն , Օտեսայէն եւ Մոսկուայէն , որոց հետ հաղորդակցութեան կանոնաւոր ճանապարհներ ունի Երեւան : Պարսկաստանէն , Եւրոպայէն եւ Տաճկաստանէն յայտ աննշան բան մը կուգայ ծախուելու , որոյ պատճառը մարտին շատ առնուելն է :

ՆՈՐԱՅՐ

ՍԻՍԱԿ ԵՒ ՍՈՍՈՒՆ (9)

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒԱԿՆԵՐ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՐՔԵՐ)

Գեղեցիկն՝ որ իր եղբորը խնդակից եւ վշտակից եղած էր , այդ պարագային ալ նմա վիճակակից կը գտնուէր : Աստի եւ մերթ իր սիրելի եղբոր ձայնակցելով սըրտաթուկէ կը դարձնուցանէր բնացոյց լերանց արձագանքը :

Գիշերը կծիկ կը գնէր ու արշալոյսն իր գէտը կը սրբէր մթնոթեան այն տխրեցուցիչ մոայլէն որ համայն արարածոց սրտին եւ մտքին տիրած էր գիտես : Սիսակ եւ Սոսուն մէկ ժամ հազիւ քնացած էին , ինչպէս եւ Գեղեցիկն՝ որ հրեշտակի մը պէս հսկած էր այդ սիրազոյգ սոխակաց վրայ :

Թռչնոց զոյգերի նման՝ ամենէն կանուխ իրենց բռնեցէն դուռն կը դան , եւ այն քաղցրահամ աղբիւրը կը վազեն՝ զոր յիշած եմ արդէն՝ որոյ կայլակներ աղօթարանի անհաւարոյր հովի հետ իր շուրջ ծած եւ զարգացած մարգերի վրայ զըլգըլով ու սողոսկելով հիացում եւ վերացում կ'ազդեն մարդուն : Սիսակ եւ Սոսուն , այդ տեղ զիրար կը տեսնեն , բընոյ ծանրութիւնը թոթովելու եւ զգաստութիւննին զարթոնելու համար՝ իրենց կրտսեր եւ փափուկ ձեռքերն այդ սիրահառաչ աղբեր արծաթափայլ ծորման ներքեւ բռնելով կը լուան ու քանի մ'ափ այն անապակ ջուրէն իրենց սիրտորոյ երեսներին զարնելով՝ կը զուարթանան գեղաթոյր փարդի մը պէս : Ապա երեսներն դէպի աղօթարանը շտկած , կը խաչակնքեն աղօթելով . « Փա՛ռք քեզ , ո՛վ բարի լուսոյ Աստուած : »

Աղօթարանի միջնաղ լուսով ելնել՝ եւ բնութեան թարմ վիճակին հետ՝ օդոյ քաղցրութիւնը վայելելն եւ աղօթելը մեր երկրի ժողովրդեան՝ մանաւանդ հայ գեղջուկների սովորական դրօժն է : Ի՞նչ հաճոյական եւ քանի՜ ցանկալի է նահապետական այն պարզ կեանքն , երբ ամեն առաւօտուն՝ թռչնոց գեղգեղիչ երաններէ հետ , իրենց զուակներով եւ ընդոճիներով դուրս կը գան գեղջուկ նահապետները , մի մեղմամղձիկ առուակի քով կամ նուարթ աղբեր առջեւ կը լուսացան պաղ եւ զով ջրով , եւ կ'օրհնեն բարի լուսոյ այն փրկիչն՝ որ փրկած է զիրենք զիշերուան ծանրութիւններէն : Որքան օգտակար եւ գեղեցիկ սովորութիւն որ կը կրէ յինք բարոյական , կրօնական եւ առողջաբանական խորհրդաւոր իմաստներ . . .

Սիսակն եւ Սոսուն , իրրեւ գեղջուկ ծընողաց զաւակ , մանկութենէ վարժուած էին այդ բարի սովորութեանց . այն առա-

ւան ալ արդէն գեղեցիկ առիթ մ'էր բերած նոցա՝ կանուխ լուսամանց :

Ի՞նչ կ'աղօթէին արդեօք այդ երկու աղջկաները զոյգ բերանով , կը մրմնջէին նոցա սրտերը . . .

ԻԶ .

Աղօթքը վերջացած ու Սիսակն եւ Սոսուն իրարու ձեռք բռնած կը խօսէին շատ համով : Վարդ խաթուն՝ որ հետեւած էր նոցա դպրոց , հեռու քարի մ'ետեւ կայնած կը զիտէր այդ սիրտեղջիկ տառա-կաց առաջն , ու կ'աղօթէր ըզձագին բազկատարած , լրում եւ կատարում հայցելով անոնց բաղձանայ :

« Ի՞նչպէս անցուցիք այս գիշեր , կը հարցնէ Սիսակ , կ'երեւի թէ շատ քնացեր էք որ այսքան կանուխ վեր ելած էք : »

Ինչպէս անցունելու չը գիտեմ , միայն սա կը յիշեմ որ ձեր երգած բոլոր երգերն արձագանք կուտային սրտիս թելերն , ու ձեր այն վերջին երգը՝ զոր կ'երգէիք մասնաւոր եռանդով մը՝ վերացուց զիս երէկուան պաղ աղբիւրի յիշատակով , ու կ'երագէի անքուն մտապառտկերներով . . . ո՛վ Սիսակ , քանի՜ զժբախտ ենք մենք . . . Եթէ երէք միտիտարութիւն մ'ունենք , առաջ ամբարն լեռնարօտի երեք ամուռն մօտ ժամանակամի՞նջը կրնայ լինել՝ որ գո՛նէ ամեն օր զիրար տեսնելու . եւ մէկ մէկուս սրտերը կարգալու պատեհութիւն կրնանք ունենալ . խնդրեմ , ուրեմն մի՛ զլանաք ինձ այդ միտիտարութիւն :

Եթէ՛ աղջիկ , որքան անկեղծ եւ անտըխեղծ է այն զգացումներն որով կը վերաբերիք առ իս . ա՛յ՛ երկինք նայէ , քոյդ քաղցր աչքով եւ շուտով անօրինէ մեր փափաքած երջանիկ օրը : Ո՛հ , Սոսուն , եթէ իշխան մը լինէի եւ ձեռնահաս ամեն կողմէն , եթէ քո հայր կամ մայրը զանային գրեզ ինձ տալէ , եթէ արով չը կրնայի զքեզ առնել , ոսկիի ու ալամանդի հետ քեզ կըլեւով , քանի մ'անգամ քոյդ ծանրութեամբ , այդ թանկագին նիւթերէն պիտի տայի . միայն թէ ձեր միտքիւնք ձեռք բերէի . . . Բայց վա՛յ հէ՛յ վիճակիս , ամեն կողմէն խռնողոտք պալատ չ'են նպատակիս . համբերենք միշտ կը քաղցես ինձ , բայց միթէ՛ ծայրայեղ համբերութիւնն յիմարութեան մեծագոյնը չ'է՞ , միթէ՛ զգայնութիւնն ունեցողի մը անբնական չէ՞ այս վիճակը , միթէ՛ յանցա՞նք չէ՞ դա մեզ . ո՛վ տարօրինակ վիճակ մարդկային ազգի , ո՛վ փափաքելի ապագայ որ գեղեցիկ ուրուականի մ'երեւոյթի ներքեւ կուգաս մոգել՝ աշխարհային մտածումներէ եւ հոգսէ հանգարտ նորատի սրտերն եւ կը զարթոնցանա մէկէն՝ այն բնական կայծն որ բնութիւնն է սրտգեւած . ի՞նչ ընենք , Սոսուն , ինչպէս կը մտածես մեզ ի դիւրութիւն . . .

Այս պարագային յուզուած էր նաեւ Սոսունն , առանց գիտակցութեան գոգցես ականջ կը դնէր այդ խօսքերուն , յորմէ յափշտակուած՝ բացագանչեց ո՛վ Աստուած . . .

Երթանք , ըսաւ Սիսակ , արդէն բաւական ուշացանք . ամեն մարդ վեր կ'ելնէ հիմա . . . ց'տեսութիւն . ու կ'սկսին հեռանալ :

Օրեր կ'անցնին եւ շարաթներ կը բոլորին , Սիսակն ու Սոսուն լեռնարօտի նահապետական եղանակի մէջ շատ անգամ մէկ զմէկ կը գտնեն կա՛մ քաղցրակարկաչ առուակի մը եղերաց դեռափթիթ մարգերի վրայ , կամ այն զրախտառեղ սոսեաց ան-

տառին մէջ՝ զոր չքաւորող ստախտ կաղնիք՝ հովասուն սաղարթագեղ եւ ամպերեթ սոսիքն հեղաբայր զնիւթին շնչով կը տատանէին նազելագին ու սոխակի եւ սարեակի սիրահառաչ երգերին արձագանք կ'ուտային նոցա սրտերը փափկագին :

Մի օր՝ որ իր շրջանին մէջ թագուհին էր այդ սոխակաց կեանքին , երեկոյեան զով եւ զուարթացուցիչ պահուն , երբ Սիսակն ոչխարաց ասրիտութենէ հիւզերը կը վերայ առնար՝ այն հրաշագեղ անտառի հիւսիսէն անցնող նեղիկ ճանապարհէն անցած ատեն՝ գեղազուարթ ծառոց սրտազրաւ սաղարթներ խոշումներէ հետ՝ քաղցրանալով թռչնոց գայլայլիկներին ներգաշնակաւորած սիրահառաչ երգի մը գեղգեղանք կը լսէ՝ որոյ եղանակի եւ ձայնի բաղցրութիւնը բնութեան այդ սիրահար նսազածուաց երաժի հրեշտակային ալիլուներէ հետ՝ կը յուզեն զՍիսակն ու նա՛ արձանացեալ կը դիտէ եւ հիացմամբ կը լսէ որ Սոսունն՝ իր սրտի յարազուարճ խնդութիւնըն , այն օրն ամբողջ՝ ուր որ փնտռած եւ հայած է իր տարիային չէ տեսած , սրտախոտոր եւ ընկերազուրկ սոխակի մը պէս , այդ մոգական անտառը կը մտնէ , հոն՝ ուր ուրիշ անգամներ էլ իր սիրելոյն հետ նըստած ու մրմնջած են սիրոյ եւ ապագայ երջանկութեան վրայ . . . , այն մեղրածօրան եւ գեղազմիտ աղբիւր՝ որոյ շուրջը զարդարուած էր ծառերով ու ծաղիկներով հազար եւ բիւր , այդ սիրասուն ծառոց կենսատու հովանեաց ներքեւ՝ գեղաբայր եւ կենսաբայր ծաղկանց շրջանակի մէջ նոյն փոքրիկ աղբիւրի անապական ական եզր մետաքսաթոյր մարգերի վրայ առանձին նըստած՝ աջ ձեռքի ա՛մուկը ծռնելի վրայ եւ ավին իր վարդադոյն այտերուն դրած , յուզեալ եւ սրտաբեկ կ'երգէ այս երգը .

Թռչուն մը լինէի՛ թեւերով արագ ,
Սլանայի հոն՝ ուր էր իմ պարծանք ,
Թափէի անդէն սրտիս այն տենչեր՝
Ոյբ յար երազով միտեն իմ աչեր :

Քեզ՝ իմ սիրական , քաղցրախոս սոխակ ,
Պատմեմ , իմ վիճակ , ոյր չի՛ք սիրովանք ,
Ու քո գեղգեղանք անուշ եւ զիւթիչ ,
Թող գտն հեղուկ պահ մ'արտասունքս ջինջ :

Սիսակ՝ շատ որոշ կը լսէ այդ բառերն որք իւր վրայ կը ներգործեն յայնպիսի տըպաւորութիւններ՝ ոյբ բնական են այսպիսի պարագայից : Նա կը հասկնայ որ թռչնոց երգերին երգակցողն իր ցանկալին է : Արթնի քան թէ կը բալէ . մէկ էլ զինք Սոսունի գիմաց կը գտնէ՝ ինչպէս մի հրեշտակ անմեղ խորանի մ'առջեւ , կը վերանայ՝ ալ եւս խօսիլ կը մոռնայ՝ ու իր խորհրդաւոր ժպիտներն արձակելով թեւերը կը բանայ ու անմեղ հրեշտակ մը նորա մէջ կը գտնայ : Բնութիւնն իր գեղեցիկաւոյն սեթեւեթներով մղում տուած էր այդ հոգեհատոր զոյգի անկուշա տեսութեանց , ու բնութեան այդ սիրանուագ սոխակներ զիրենք եղեմի մէջ կը գտնեն : Նախամարդոց անմեղութեան օրինակով որսիսի՛ տնու ժամեր կ'անցունեն . եւ ի՞նչ քաղցր խօսքերով իրենց միտքեան եւ ապագայ երջանկութեան վրայ կը թոթովեն , մինչեւ անգամ էլ աչքերնին կը բանան ու լուսնոյ հիւանդագին լուսոյ հետ աստեղաց գեղաներկար պլպլալը կը նշմարեն :

Ժամանակը գիտես թէ մախանօք կը սահէր այդ հրեշտակատիպ ամուլին վրայէն այնքան շուտ եւ արագ , որքան բուռն եւ

անկեղծ այն փափաքներն որոց ենթակայ էին այն երկու անմեղ սրտերն . որչափ երկարի նոցա տեսակցութիւնն , այնչափ կ'արթննան նոյն երեւակայութիւնը՝ այց ոսկեղենիկ թեւերի վրայ նստած մտովին մըտածմանց անսահման ուղիւնները կը սուսառնին :

Կանխիկ ժամանակն այդ երկու անձկալի հրեշտակը , վեր կ'ելին բայց ոտը չ'ուներն որ քաշեն , կարծես թէ սրտերուն կէտըն այն տեղ թողեր են . վերջապէս կ'աւփոփեն ինքզինքնին ու կ'ուզեն քայլերնին դէպ ի հիւզերնին :

Ի՞նչ .

Գիշերուան ժամը կիսուն կը մօտի , վարդ խաթուն գարձաւ մտածումով եւ զգածումով պաշարուած է . ուր որ կը նայի Սոսուն չը կայ , Սիսակն ալ արդէն չ'է ներկայ : Կը մտածէ վարդ խաթունն ու կ'սկսի իւրովի կազմել զանազան տեսութիւն , նպատաւոր եւ աննպատաւ զօրացնելու համար այդ սոխակաց միութիւնը : Քանի որ վարդ խաթունն այս մտածմանց մէջ կը տատանէր ու իր գիմաց վրայ այդ անմեղ էակաց մասին տածած գիծն եւ խնամքի նշոյնները կը փայլէին , անդիէն՝ կանանչաւէտ լէրան կողմէն հովիւն իր ոչխարը դէպ ի հիւզերը կ'ուզէր ու նախնական պարզ եղանակաւորութեամբ մը իր փայտեայ սլորինգը կը փչէր՝ յորմէ ոգեւորեալ անմեղ հոտը կ'աճապարէր հասնիլ առ կիծող :

Ոչխարի երեկոյեան բէրի*) ժամանակն է . ամբողջ եղանակին յաղթանդամ Սինէգըրի վրայ բռնած առատ արօտներէն ոչխարներն յափրանալու շափ կերած ու իրենց կաթնալիք յորդ ծծերը՝ ատրը հասկերի նման համեղ եւ աննման կաթով արկնորած բէրի մէկ կողմէն կը մանեն ու ամեն կաթնառուն իրեն օգնականի միջնորդութեամբ կը բռնէ իւր ոչխարն ու այժմ կը կիթէ զայն այն հալէ կիծողի-կամ կճռէի մէջն , որ իր առջեւ գետնի վրայ թափալի խորութեամբ փոսի մը մէջ կայ թաղուած : Այդ փայրկեղին դուրս կուգայ յանկարծ Սոսունն՝ որոյ սիրտը կը կրէր ո՞վ գիտէ որ պիտի բարստում :

Սոսունն իր պաշտօնին այնքան վարժ ու ճարտիկ էր՝ որ այն խուսի մէջ իրեն հաւասարող մէկը չը կար : Կրակի արագութեամբ այս ու այն կողմը կը ցատկէ , ամենէն թեթեւեղայլ այժերը կը բռնէ ու մօր առջեւ կիծողի վրայ կը բերէ : Անունի գեղեցկութեան հետ իր բնական ճարտիկութիւնն եւ աշխուժութիւնը՝ զինք սիրելի եւ համակրելի ըրած էին ամենուն , ասոր համար ամենն ալ դուրսը բանօք անոր վրայ կը նայէին ու հիացմամբ « ի՞նչ շնորհալի աղբիկ է » կ'ըսէին :

Սիսակը բէրի նախագահ հովիւ Ալոյի գահաձեւ բարձր քարի յենարանի ետեւէն կայնած , ձեռքերն այդ գահերէցի գոռոզ ուսերի վրայ դրած՝ անքուն երազողի պէս կը խօսէր Ալոյի հետ ու իր հայեացքն անվրէպ ուղղուած էին այն սիրտնոյշ կուսի պարզ եւ համեստ շարժմանց եւ հասակի վայելչագեղ դարձումաց վրայ :

Բէրի գործողութիւնը կը վերջանար ու ամեն մարդ իր կիթած կաթը կամ մեծ տիկի մը մէջ դրած կամ հսկայ սափոր մը լեցնե-

լով ուսերնուն բարձած կ'երթային : Սիսակի մայրն որոյ կաթն ամենուն գրեթէ հաւասար՝ երկու տիկ կաթով լի , ձերմակ իշու մը վրայ բեռցած խրճիթը կը դառնար , պանիր եւ մածուն նոյն օրուան կաթէն մակարդէրու :

Սոսունն ալ խուսի մ'իրեն հասակակից օրիորդաց եւ երիտասարդաց հետ՝ խօսելով ու խնդալով կը դառնային դէպի նահագետական այն պարզ հիւզեր՝ յորս արուեստակեալ կեղծ ու պատիր քաղաքավարութեան զանազան դարձուածքներն ու փնտններն մուտ չեն գործեր : Սիսակն այս խմբի մէջն էր , այդ ժամուն ինքզինք աւանդից երջանիկ կը նկատէր , զի իւր սիրելւոյն ազատ կ'ընկերէր . . .

Ղ . Պ . ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ

(Շարունակ)

Ք Ա Ղ Ո Ւ Ա Տ

Շ Ա Ր Ա Ռ Ա Կ Ա Ն Լ Ր Ո Յ

Հոկտ. 17-էն 23

Ա Ր Տ Ա Ք Ի Ն

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի Կառավարութեանց միջեւ ի Բարիզ կնքեալ Պայմանագիրն , ի մասին չէզոքացման Արեւելի Տրանսիլիան , Թակաւին պաշտօնագէտ չհաղորդուեցաւ միւս Կառավարութեանց : Մեծ Տէրութիւնը խնդիրը պիտի քննեն նախ իրենց մէջ , եւ եթէ համաձայնութիւն մը գոյանայ , Մեծին իրիտանիոյ կողմէ պիտի հրաւիրուին մասնակիցը Գեաղանախորհրդոյ մը , յորում Տէրութեանց կողմէ պաշտօնագէտ պիտի վաւերացուի այս Պայմանագիր :

— Իտալիոյ Թագաւորն ի մօտոյ այցելութիւն պիտի տայ Գերմանիոյ Գահաժառանգ իշխանին ի Պալէստո :

— Վիէնայէ կը հեռագրուի առ թայֆ . « Երբ լսեմ թէ Բ . Գրանն ազդու միջոցներ ձեռք կ'առնու , վերջ տալու համար քաղաքական յուզմանց ի Մակեդոնիա , որոց կ'երեւի թէ Ռուսիա քաջալեր կուտար : Քուստուրմա քաղաքը կ'ամրացուի , եւ Րէտիֆիկացեալ , պիտի հաստատուի տեղ տեղ ի մէջ այդ քաղաքի եւ Իւսթրիակի : Ուրիշ գորակութիւն մը արդէն կեղդոնացած է ի Վէլէսէ եւ ի չրֆակայ :

— Պ . Ռիսդիշ վերջերս խորհրդարար ծանուցադիր մը զրկեր է Սերպիոյ դեսպաններուն ի Պուրթէ , Աթէնք եւ Չէզինսէ , ուսման , հելլէն եւ չեռնակորեան Կառավարութեանց տրամադրութիւններն իմանալու համար Սերպիոյ հետ յարձակողական եւ պաշտպանողական գաղնակցութեան մը վրայ : Առնուած պատասխանը նպատաւոր չեն եղած . Յունաստանի եւ Չեռնակորայի շահերը տարբեր են Սերպիոյ շահերէն :

— Պ . Քրիսթի ի Գուբին արտասանած ճառովն , ըսելէ յետոյ թէ իտալեան Կառավարութեան արտաքին աշխարհավարութիւնն է խաղաղութեան պահպանումն , յայտարարարած թէ « այս աշխարհավարութիւնն միշտ նպատաւոր պիտի լինի Պալատեան պետութեանց շահերուն » :

— Իտալիոյ եւ Հապէշաստանի միջեւ

հաշտութիւն գոյացնելու համար Անգլիոյ իրաւարարութեան վրայ նոր լուր մը չկայ : Ընդհակառակն թէ՛ Իտալացիք եւ թէ՛ Հապէշք կը պատրաստուին այնպէս իբր թէ նոր պատերազմ մը մօտալուս լինէր : Իտալացիք մանաւանդ քաղաքական եւ ազգային տական մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն իրենց զինուորական զօրութեան վրայ լուս քաղաքար մը տալու իրենց նոր դրօշներուն , Հապէշաց . Մասուայէ նորագոյն հեռագրեր կը ծանուցանեն թէ Իտալացիք ի մօտոյ պիտի ձեռնարկեն Սաադիի վերագրաման : Կը յիշուի թէ ի Սաադի՝ Իտալացիք Հապէշաց կողմէ պարտութիւն կըրելով հարկադրուած էին թողուլ այդ կարեւոր դիրքը : Բայց զՍաադի իրենց իշխանութեան ներքեւ ունենալ անհրաժեշտ կը համարին Իտալացիք , Մասուայի եւ Մոնթեւիոյի միջեւ երկաթուղոյ մը շինութեան համար , որուն վերաբերեալ աշխատութիւնները փութոյ պնդութեամբ յառաջ տանելու հրաման տրուած է Հոսմի Կառավարութեան կողմէ :

— Ռուսիա իւր Խաղաղական Ուղիւնուն նաւահանդստաց պաշտպանութեան համար նոր տեսակ թորփիլանաւեր շինել կուտայ :

— Վիէնայէ կը հեռագրեն թէ Ֆրանս Յուլիոս Կայսրն ընդունելով Պատուիրակութեանց ժողովը , գահութեամբ հաստատեց թէ արտաքին յարաբերութիւնը նպատաւոր են . եւ թէ իւր Կառավարութեան հետեւած աշխարհավարութիւնն , որ միշտ կը ջանայ պահպանել խաղաղութիւնն եւ դաշնագրոց վրայ հիմնեալ իրաւունքներն , ոչ միայն հաւանութիւն այլ կարեւոր աւակցութիւններ գտած է :

Պուրթիական խնդիրն , ըսաւ կայսրը՝ կարողորդուած է , սակայն կը յուսայ որ տեղական հանգամանք մը պիտի պահէ միշտ , եւ ի վերջոյ այնպիսի լուծում մը պիտի ստանայ որ հաշտեցնէ Պուրթիաց փափաքները , դաշնագրոց պահպանումն եւ Եւրոպիոյ շահերը :

— Լորտ Լայքն , որ 1867-էն ի վեր Բարիզի անգլիական դեսպան էր , կուստեման աստիճան ստացաւ եւ հանդստեան կոչուեցաւ :

Հնդկաստանի նախկին փոխարքայ Լորտ Լայքն Բարիզի անգլիական դեսպան անուանեցաւ :

— Հոսմէ հեռագիր մը կը հաստատէ թէ Պիլմարք իշխանն եւ Պ . Գրիսթի որդիք են օսմանեան պետութեան անվթար պահպանումն իբր հիմ իրենց ապագայ դաշնակցութեանց :

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

Ելմտական Ժողովը Բ . Գրան յանձնած էր այն պաշտօնագրերն որք իւր քրտնութիւնները կը պարունակէին վերաբերմամբ ծխախոտի Րէժիին :

Արդ՝ Բ . Գրանը մանրամասնօրէն քննելով այդ պաշտօնագրերն եւ հասու լինելով թէ Րէժիի կանոնադիրը խիստ փնտրակար է երկրագործ գետնին , վերադարձուցած է այդ պաշտօնագրերն Ելմտական Ժողովին որպէս զի մասնաւոր ընէ կանոնադրոյն այն մասերն որոց ջնջուին հարկ է եւ հալութիւն :

— Օսմ . Հանրային Պարտուց վարչութեան գերմանացի պատուիրակ Պ . Կէօշէր նախընթաց օր Պերլին ուղեւորեցաւ : Կըսուի թէ Պ . Կէօշէր մասնաւոր պաշտօն մ'ունի կատարելիք :

*) Աշխարաց կիթու տեղն ուր զուգահեռական կարգաւ կը նստին կաթ կիծող կիներն , որ կը կոչուին բէրուրներ :

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն

— Արտաքին գործոց նախարարութեան թղթակցութեանց Գիւտնի բարտաւար Մեծ. Մկրտիչ էֆէնտի Նորիկեան՝ վա- յիկէլընի օտմ. դեսպանատան առաջին բարտաւար անուանեցաւ : Մկրտիչ էֆէնտի խարճիլէի բաղմամբայ կարող պաշտօնա- տարներէ մին է, միանգամայն ազգային ծանօթ բանասէր մը եւ իւր գրութեաներո- վը քաջածանօթ հասարակութեան : Այսպի- սի հաւատարիմ եւ համակրելի պաշտօնա- տարի մը յառաջդիմութիւնը գոհութիւն կը պատճառէ ամեն ուրեք :

— Կ. Պոլսէ կը հեռագրուի առ Թաշիւ. « Կայս. Կառավարութիւնը հրամայեց որ Կ. Պոլսոյ չըջակայքը պաշտպանող Չաղաճայի ամրութիւնը կատարելապէս ընկնի եւ ծրագրուին, եւ գերման բարձրաստիճան սպայ մը, Ֆոն Տէր Կօլմ փաշա, այս պաշ- տօնով հոն զրկուեցաւ : Այժմեան ամրու- թեանց յատկագիծը խնամով պատրաս- տելէ յետոյ, Կօլմ փաշա մանրամասն տե- ղեկագիր մը պիտի զրկէ ի Պերլին գիւնու- թական բարձրագոյն իշխանութեանց, ա- նոնց կարծիքն ստանալու համար թէ ո՛ր եւ ինչպիսի յաւելումական ամրութիւնը հարկաւոր են՝ Մայրաքաղաքը կատարելա- գոյն պաշտպանութեան վիճակի մէջ դնե- լու համար : »

— Բարձրագոյն հրամանաւ, պատերազ- մական բոլոր հին զէնքերն ուրբ արբունի թիգանթարանի մթ երանոցը պահուած են, ի մօտոյ պիտի վաճառուին աճուրդով :

— Եզրիպտոսի ելմական նախարարու- թիւնը խորիվին տեղեկագիր մը մատուցե- լէ յորում կը յայտնէ թէ վերջին հեղեղառա- անձրեւներուն պատճառաւ դաշտօրէից բը- նակիչք մեծապէս մնացուած լինելով, տրոց գանձուը կանոնաւորապէս կատարուած չէ. չը գանձուած տուրքերն այնքան շատ են որ նախարարութիւնը չպիտի կարենայ Ե. Գրան վճարել 115,000 ոսկոյ հարկն ինչպէս նաեւ հատուցանել ուրիշ պարտքեր սրոց գումարն 85,000 ոսկոյ կը հասնի : Հետեւաւոր արտօնութիւն կը խնդրէ՝ Վա- ճեֆի վարչութեան 200 հազար ոսկոյ փոխառութիւն մը կը խնդրէ առանձնաշնորհ- եալ պարտուց արժէթղթերով երաշխաւոր- եալ : Ղալի Մուրդար փաշայի խորհրդով, խորիվը հարկ եղած հրահանգները տուած է յիշեալ վարչութեան որպէս զի գործադ- լէ սոյն ծրագրիւր :

— Կրթական նախարարութիւնը պաշ- տօնական Ազգով մը կը ծանուցանէ թէ « la Turquie en 1864 » անուն պատմութեան դասագրքին — Նեզլինակ Պ. Ս. Քօլաս — օս- մանեան երկրաց զպրոցներու մէջ գործած- ուիլն արգիլուած է բոլորովին, ըստ որում մնասկար հաստաւորներ կը պարունակէ այն : Հակառակ պարագային մէջ, այդ դասագրքի գտնուած օրինակները պիտի գրաւուին եւ վարժարանին տնօրէնը, գա- նախօքն ուսուցիչն ու վաճառող գրաւա- ճառը պատասխանատու պիտի ճանչցուին :

— Ի պատասխանի Բարիզու եւ Վիեն- նայի օտմ. դեսպանատանց հրատարակած յայտարարութեան թէ կայս. Կառավարու- թիւնը չպիտի վաւերացնէ Բուլկի երկա- թուղեաց ընկերութեան մենաշնորհի վա- ճառումը, մինչեւ որ չի կարգադրուի ել- մական Գանձուն եւ նոյն ընկերութեան միջեւ կեցած հաշուական խնդիրը, Պառն շիրք իւր քարտուղարին միջոցաւ յայտարա- րութիւն մը հրատարակած է թէ ընկերու- թիւնը բնաւ մտադիր գտնուած չէ իւր մե- նաշնորհն ուրիշի վաճառել, մինչեւ որ կայս. Կառավարութեան հաւանութիւնը չ'ստա- նայ եւ թէ ընկերութիւնն ոչ թէ Ելմու- կան Գանձուն պարտք ունի, այլ ընդհա- կառակն մեծ գումարներ կը պահանջէ :

Կրօնական ժողովը նկատելով որ Պի- լէճիկի Ալընճա կոչուած տեղւոյն ազգա- յինք երաշխութեան պատճառաւ թշուա- ռութեան մատնուած են եւ թէ իրենց ե- կեղեցին չ'ունի ո՛չ եկեղեցական անօթ եւ ոչ զգեստ, որոշեց գրել Պրեսայի Գեր. Առաջնորդին որպէս զի տեղական կառա- վարութեան գիմելով նորա գթութիւնն հը- րաւիրէ այդ թշուառ ազգայնոց վիճակին վրայ : Նոյնպէս Պիլէճիկի եկեղեցիներէն պէտք եղածին չափ անօթներ եւ զգեստ- ներ հաւաքել տալով Ալընճայի եկեղեցին զրկէ :

Ժողովը արտօնեց երկու ընծայացուաց քահանայական ձեռնադրութիւնն. այդ ըն- ծայացուք են՝ Պ. Միհրան Գալիաքճեան՝ Գատըզիւղի եկեղեցւոյն համար եւ Պ. Ա- լետիս Յովհաննէսեան՝ Էնկիւրիի նահան- գին Էլմալը կոչուած տեղւոյն համար :

— Իզմիրէն կը գրեն թէ Եզրիպտոսի Ա- աջնորդ Գեր. Մատթէոս Եպիսկոպոս Եզ- միրեան առաջս 15 ին անդ հասնելով, եր- կար տեսակցութիւն մը ունեցեր է տեղւոյն Ս. Առաջնորդին հետ, և ապա իւր ճամ- բորդութիւնը շարունակեր է դէպ յԱլեք- սանդրիա :

— Թաշի Կ. Պոլսոյ թղթակից Պ. Տօման- ժէ քանի մ'օր առաջ Ղալաթիոյ Ազգային Կեդրոնական Վարժարանն այցելեց ընկե- րակցութեամբ Գասպար Զեքալ էֆէնտիի : Պ. Տօմանժէ չընեցաւ բոլոր յարկերն ու սը- րահները, քննեց աշակերտաց մի քանին, վարժարանի ուսմանց վիճակին վրայ տեղե- կութիւններ հարցուց և մեկնեցաւ գոհու- նակութիւն յայտնելով :

— Գըրգ. Աղաճէն հետեւեալը կը գրեն հոկտ. 1 թուականաւ .

« Վարաքայ Ս. Խաչի տօնին կատարե- ցաւ տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օծման հանգէսը ձեռամբ Զմրետիոյ Ս. Ա. Առաջնորդին : Խուռն բազմութիւն արանց եւ կանանց գրաւած էր եկեղեցւոյ ներսն ու գաւթիները : Քաղաքի երեւելի յոյն ըն- տանիքները գրեթէ բոլորը ներկայ էին, իող հայք ոչ միայն տեղեկանքն էին, այլ և բազմաթիւ ընտանիքներ եկած էին Մալ- նիսայէն, Ազսարէն, Սօմայէն, Գըրբլէն, Պէրլամայէն, եւ Պալքէսէն : Եկաւորաց մէջ յոյն ընտանիքներ եւս կային մանա- լանդ Սօմայէն : Ժամերգութեան, Ս. օծ- ման եւ Ս. Պատարագի արարողութիւնը տեւեց եօթն ժամ, եւ բովանդակ բազ- մութիւնը խորին ուշադրութեամբ եւ ջեր- մեանով դիմեաւ ներկայ էր, սոյն վայե- լուչ եւ սրտագրաւ արարողութեան : Կար- գաւորութիւնը կատարեալ էր եւ հոգեւոր ցնծութիւնն հանրական : Սոյն օրն ամեն բերան Օծման հանդիսի շքեղութեան վրայ կը խօսէր քաղաքին մէջ, եւ այսպէս Հա- յաստանեայց Ս. եկեղեցւոյ արարողութեան վսեմութիւնը կը հռչակուէր առաջի ազ- գայնոց եւ օտարաց :

« Զանազան քաղաքներէ եկած ուխտա-ւորներն հետզհետէ կը վերագառնան տա- նելով իրենց հետ հանգէսին հոգեզմայլ յի- շատակները : »

— Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր յանձնարա- րութեամբ եւ Ն. Ամենապատուութեան մէկ պաշտօնագրով յանձնաժողով մը կազ- մուած է որ պաշտօն ունի Նուպարեան Մեսրոպ էֆէնտիի աշխատասիրած Փրան- սերէն բազիրըն ի լոյս ընծայել բաժանոր- դագրութեամբ եւ այլ միջոցներով :

Սոյն յանձնաժողովը կը կազմեն .

Վսեմ. Լեւոն Պ. Փափագեան

Մեծ. Կարապետ Էֆ. Սըվաճեան

» Յովհաննէս » Թորոսեան

» Յովսէփ » Եւսուֆեան

» Ռէթէոս » Պէրպէրեան

— Պիլէճիկի առաջնորդական ընտրելեաց ցանկն հետեւեալ կերպիւ պատրաստուած է Կրօնական ժողովոյ կողմէ .

Արթ. Վահան Վրդ. Ս. Միհրան

» Վահան » Յակոբեան

» Տաճատ » Ոսկանեան

— Ազգային Վարչութիւնը նկատելով որ Միթարեան Գեր. Խորէն Եպիսկոպոսի մեկնելովը Տիգրանակերտի վիճակն անհո- վիւ մնացած է, որոշած է անդ զրկել Քղիի առաջնորդական փոխանորդ Խարախանեան Արթ. Ներսէս վարդապետը :

Կը լսենք թէ Ն. Արժանապատուութիւն արդէն ճամբայ ելած է դէպ ի Իւր նոր պաշտօնատեղին :

ՀՐԱՃԱՐԱԿԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԷ ՀՕՐ

Ա.Ջ.Գ.Ա.Յ.Ի.Ն ԱՌԿԱՆ ԽՆԴԻՐԳ

Ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանենք թէ, ազգային կարգ մը յարաբերական խնդրոց անլոյծ վիճակէն զգածեալ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն երէկ հարկ համարած է պարզ հրաժարագիր մա- տուցանել դատական և կրօնական գործոց նախարար Վսեմ. Ճէվտէթ փաշային :

Կը լսենք թէ Ն. Սրբազնութիւն ե- րէկ երկայն և բաւական յուզեալ տե- սակցութիւն մ'ունեցեր է Վսեմ. Ճէվ- տէթ փաշայի հետ : Ս. Պատրիարքն ութ ամիս առաջ հրաժարական մա- տուցած էր, ծերութեան և հիւան- դութեան պատճառաւ. բայց Կայս. Կառավարութիւնն ստիպած էր զինք ժամանակ մ'եւս շարունակել ազ- գային գործոց վարչութիւնն : Անկէ ի վեր այլ և այլ խնդիրներու վրայ Կայս. Կառավարութեան դիմելու հարկին մէջ գտնուեցաւ, բայց ցաւօք սրտի կը տեսնէ թէ իւր Թաշիլներ անլսելի մնա- ցած են : Պատրիարքական պաշտօնն իբրեւ նուիրական աւանդ ընդունած էր Կայսերական Հրովարտակաւ մը, ո- րով կարգ մը Առանձնաշնորհներ տրուած էին իրեն, և ինք դառնապէս կը ցաւի և կը գանգատի թէ գործնա- կանի մէջ այս Առանձնաշնորհմանց պատշաճ կարեւորութիւն չի տրուիր դատական նախարարութեան կողմէ : Կը լսենք թէ Ս. Պատրիարք Հայրն այս այլ և այլ խնդրոց բացատրութեան մէջ մտնելով, յիշեր է, օրինակի համար, Զուլի Տիգրանի ժառանգական խըն- դիրն, յորում յայտնապէս կը բռնա- բարութն Հայ Ազգին եկեղեցական օ- րէնքներն և դարաւոր առանձնաշնոր- հումներն ի մասին ամուսնական իրա-ւանց, և Պատրիարքին Թաշիլներուն կարեւորութիւնն չի տրուիր : Ազգային ժողովը Բաղաբական ժողով մը կընտրէ ամենայն օրինաւորութեամբ, և ինք՝ Պատրիարքն՝ իւր ստորագրութեամբ և կնքով կ'երաշխաւորէ թէ կատարուած ընտրութիւնն օրինաւոր է : Բայց այս

Guerlain de Paris.

15, Rue de la Paix.

ՀԱՍՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԵ ՅՈՆՁՆԱԲԱՐԵՆԻ ՀԵՏԵՒԵԱՆ ՀՈՏԱՆԻՏ ՆԻԹԵՐԸ Eau de Cologne Impériale. Sapoceti, օժտա արդուզարդի համար Ambrosial cream, օժտաուտ քրեմ ամուշ արդու համար Crème de Fraises մորթի կակուղցնելու համար Poudre de Cypres զովացնելու եւ ճերմկցնելու համար մորթի Stilloide֊փոյլ տալու համար մազերուն եւ մորուքին . Eau Athénienne et Eau lustrale հոտ խնկելու եւ մաքրելու համար գլուխը . Alcoolat de Cochlearia տկուայներու համար . Eau de Chypre արդուզարդի համար : Թաշկինակի համար հոտաւէտ նիւթեր՝ Héliotrape, Pao Rosa, Shore's caprice, Maréchale Duchesse, Marie Christine. 977 15—26

Բաղադրական ժողովոյ պետական վաւերացումը կը զլացուի՝ ընտրական օրինաւորութեան մասին անպիտի դիտողութեամբ, որը Պատրիարքին վրայ կառավարական անվտանգութիւն կենթադրեն. վերջապէս, վարդապետ մը գաւառէն Կ. Պոլիս բերել տալու համար քանիցս թափէ կ'ընէ, և բերել չի տրուիր. երբ Պատրիարք մը գաւառներէն եկեղեցական մը բերել տալու չափ իշխանութիւն չունենար, առի՞նչ կը ծառայեն Առանձնաշնորհմանց կայսերական Հրովարտականքն եւ ո՞ր կ'ընէ Պատրիարքին արժանապատուութիւնը. Յաւայի է որ քու, հայտնաց և բախտախնդիր անձանց ոմանց շարախօսութիւններուն կարեւորութիւն կը տրուի, և Պատրիարքին օրինաւոր պահանջմունք ոտնակոխ կը լինին. Այսպիսի պարագայից մէջ, իրեն համար անհանդուրժելի է Պատրիարքական պաշտօնի բռն, զոր արդէն իւր ծերութեան պատճառաւ անկարող է տանիլ. Աստի, իւր հրաժարագիրը կը մատուցանէ, Ազգին առջեւ պատասխանատու չմնալու համար, և կը փափաքի Երուսաղեմի վանքն առանձնանալով իւր կենաց մնացեալ օրերն յատկացնել վէճ. Սուլթանի բարօրութեան ու արեւշատութեան համար աղօթելու. Կը լսենք թէ Ն. Սրբազնութիւն այս մտօք խօսելով, պարզ հրաժարագիր մը մատուցեր է, որով կը յայտնէ թէ գործէ կը քաջուի ծերութեան և անձնական տկարութեան պատճառաւ, և հրաժարագրին հետ ներկայացուցեր է յիշատակագիր մը, որով մանրամասնաբար յիշուած են յարաբերական առկախ խնդիրներն, որոց համար Պատրիարքին թափէները չէին գործադրուած.

Վսեմ. Ճէվտէթ փաշա Բաղադրական ժողովոյն նկատմամբ ըսեր է թէ Կառավարութիւնը մերժած չէ անոր վաւերացումը, բայց Պատրիարքէն ինչ ինչ բացատրութիւններ ստանալու պէտքն զգացած է. Ն. Վսեմութիւն չէ ընդունած Ս. Պատրիարքին պարզ հրաժարականը. Բայց Ն. Ամենապատուութիւն կրկնելով թէ անտանելի եղած է Պատրիարքական պաշտօնը, պնդեր է իւր հրաժարման վրայ.

Ամեն. Տ. Յարութիւն Սրբազան, Պատրիարքարան վերադառնալով, իւր հրաժարագրոյն և անոր յարակից յիշատակագրոյն մէկ մէկ օրինակը զրկեց Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին, թախանձանօք խնդրելով որպէս զի իւր հրաժարման ընդունելութեան համար բարեհաճի միջնորդել Օգոստոսիառ վերհապետին մօտ, գթալով իւր ծերութեան և տկարութեան.

Ամեն. Տ. Յարութիւն Սրբազանին ի Պատրիարքարան վերադառնալէն յետոյ, ժամ 9 1/2 ին, գատական և կրօնական գործոց պաշտօնարանէն Բեյլէի մը եկաւ «20 թըշրինի էվվէլ» թուականաւ, որով Վսեմ. Ճէվտէթ փաշա կը ծանուցանէ թէ նորընտիր Բաղադրական ժողովոյն կազմութեան օրինաւորութեան դէմ արդէն գանգատուած լինելով Ն. Սրբազնութեան և լրագրաց մէջ ալ այս գանգատներ արձագանգ գտած լինելով, այդ մասին բացատրու-

թիւն պահանջել հարկաւոր եղած է. Ն. Սրբազնութեան տնօրինութեամբ, Պատրիարքական Փոխանորդ Դեր. Դէորդ Ծ. վարդապետ անմիջապէս դատական պաշտօնարանն երթալով, ծանոյց Վսեմ. Ճէվտէթ փաշային թէ Պատրիարքն արդէն իւր ստորագրութեամբ և կնքով վաւերացուցած էր նոր Բաղադրական ժողովոյն ընտրութեան օրինաւորութիւնը, թէ նախարարական Բեյլէի շատ ուշ հասած է ի Պատրիարքարան, և թէ Պատրիարքը հրաժարած և գործէ բոլորովին քաջուած լինելով, չի կրնար

պաշտօնական պատասխանագիր զրկել. Կը լսենք թէ Վսեմ. Նախարարը, կրկնելով թէ ընդունած չէ Ս. Պատրիարքին հրաժարականը, փափաք յայտնել է վաղը ժամ 7 1/2 ին տեսնելու զՆ. Սրբազնութիւն, իւր յիշած խնդրոց կարգադրման վրայ խորհրդակցելու.

Վսեմ. Արտօնատեսան Տնօրէն-Պատասխանատու Ս. ՍԱՄՍՏԵԱՆ
ՏՊԱԳՐ. ԱՐԵՒԵԼԻ ԵՒ ՄԱՍԻՍ ԼԵԱԳՐԱՅ

ՄԼՏԵՄ Ս. Ա. ԱԼԼԵՆԻՆ
ԵՇ ԴԵՐԷՆՈՒՆՈՅ ՄԼՕ. ՆՈՐՈԳՈՂԻ
(MRS. S. A. ALLEN'S WORLD'S HAIR RESTORER.)
Ճերմակ ընկած մազերուն գոյն, վերնիճ ու գեղ կուտայ : Կը նորոգէ անոր կեանքը, ոյժը և աճումը : Գլխու թեփը շուտ մը աներևութ կ'ընէ : Իր անուշ հոտը առատ է ու հեշտալի :
"Մէկ շիջ կը բաւէ :"
Այդ փորձը ունեցան ամենքը որոնցմորագունած մազերը իրենց ընական գոյնին դարձան, և ճաղատ տեղերը մազով ծածկուեցան :
"Երեկ չէ, և ամենեւին դեռն մը չընէր : Թէ որ կ'ուզես թարմ մազ ունենալ և բոլոր կենացդ մէջ պահել, առանց ուշանալու շիջ մը սաացիր ԳԼԽՈՒ Ս. Ա. ԱԼԼԵՆԻՆ ՀԱՄԱՂԽԱՐԱՆԻ ՆՈՐՈԳՈՂԻ" (MRS. S. A. ALLEN'S WORLD'S HAIR RESTORER.)
Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է (114 and 116, Southampton Row).
Նոյնպէս Բարիզ ու Նիոն Եօրք : Կը վաճառուի ամեն սափրիչներու, անոյշ իւղագործներու և անգղիացի գեղագործներու քով :
Կը գտնուի Ն. և Ժ. Գանդիւր եղբայր թրխանական գեղարար, Բերա, Մեծ փողոց, Էմման Բարուան, Անգլիական մթերանոց, Նիւքէք Գալարըմ, և Իգլիատը Լագանտէլլա 455, Բերա Մեծ փողոց :

ՀԵՐՄԵՆԵԿԸՆ ԴԵՐԱԿԵՓՈՒՆԸ
ԳԵՂԵՑԿԵՑՈՒՆՈՂ ՄԼՐՄՆՈՅ ԳՈՅՆԸ, ՄԻՇՏ ԴԵՐԱԿԵՓՈՒՆ, ՄԻՇՏ ԹԵՐՄ :
Ընդամուտն մը փորձը պիտի համոզէ ամեն Տիկին թէ որչափ գերազանց է այս ուրիշ ամեն հեղանիւթներէ և բազմաթիւ փոշիներէ : Ընդուն անգամ գործածելով ալ, որ քանի մը վայրկեանի գործ է, պիտի տեսնուի իսկոյն որ երեսը, վիզը, թեւերը և ձեռունները պիտի առնուն անոյշ փափկութիւն մը և մարմարիտի փայլ, հանդերձ շուշանի և վարդի գունով և բուրմամբ : Սապոնի գրգռիչ յատկութիւնները կը հանդարտեցունէ : Ընհետ կ'ընէ մորթի սեւութը, երեսի և ձեռքի ցանքերը, արևայրուքը, և ուրիշ ամեն բրտութիւն և բծաւորութիւն : Եւ այս ամեն բանով անկարելի կ'ընէ մատնուիլ թէ արհեստով գեղեցկացուած է :
Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է (114 and 116, Southampton Row). Նոյնպէս Բարիզ ու Նիոն Եօրք : Կը վաճառուի սափրիչներու, անոյշ իւղագործներու և անգղիացի գեղագործներու քով :
Կը գտնուի Ն. և Ժ. Գանդիւր եղբայր թրխանական գեղարար, Բերա, Մեծ փողոց, Էմման Բարուան, Անգլիական մթերանոց, Նիւքէք Գալարըմ, և Իգլիատը Լագանտէլլա 455, Բերա Մեծ փողոց :

ԿԵԱՆԲ, ԱՃՈՒՄՆ և ԳԵՂ ՄԱՋԵՐՈՒ :
ՄԷԼԵՐՈՅ
ՄԼՕԵՐՈՒ ՄԷԿ ՀԵՏԻԿ ՆՈՐՈԳՈՂԻ
Իրապէս իրենց առջի թարմ գոյնին կը դարձունէ ճերմկած կամ գունաթափ մազերը. Կը դադրեցունէ անոնց թափելը. Կը մաքրէ գլուխը, կը վերջացունէ թեփը, ու մազերուն նոր կեանք, աճումն, փայլ ու գեղեցկութիւն կուտայ : Կը վաճառուի երկու չափով՝ մեծ շիջերու մէջ :
Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է (114 and 116, Southampton Row). Նոյնպէս Բարիզ ու Նիոն Եօրք :
Կը գտնուի Ն. և Ժ. Գանդիւր եղբայր թրխանական գեղարար, Բերա, Մեծ փողոց, Էմման Բարուան, Անգլիական մթերանոց, Նիւքէք Գալարըմ, և Իգլիատը Լագանտէլլա 455, Բերա Մեծ փողոց :